

ISSN 2654-2366

Archive

Archive Offprint

ARCHIVE

Open Access Scientific Journal

ISSN 2654-2366

Volume 7 – 2011 Offprint

Volume No: Archive Volume 7, 2011

Editor: K. Kalogeropoulos

Date: January 13, 2011

Licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License. Writers are the copyright holders of their work and have right to publish it elsewhere with any free or non-free license they wish.

Παραπομπή ως: Μπαταργιάς, Τ. (2011), Κ. Καβάφης: Απόπειρα ερμηνευτικής ανάλυσης σε επτά από τα ποιήματά του, *Archive*, 7, σσ. 6-12 DOI: 10.5281/zenodo.4546763

Κ. Καβάφης: Απόπειρα ερμηνευτικής ανάλυσης σε επτά από τα ποιήματά του

Λέξεις κλειδιά: *ηδονικά ποιήματα, ιστορικά ποιήματα, Καβάφης, φιλοσοφικά ποιήματα*

Τριαντάφυλλος Μπαταργιάς, καθηγητής μουσικής:

Abstract

In Cavafy's poetry, scholars (but also Cavafy himself) seem to distinguish poems in three different categories: the philosophical, the hedonistic, and the historical. Most of the time, however, it happens that a poem belongs to a specific area because it is more characteristic or we just have the feeling that it is superior, while in the poem there are elements that belong to both or both "areas" at the same time.

Η ποιητική δημιουργία και γενικότερα η σύνθεση ενός έργου τέχνης είναι συνήθως αποτέλεσμα μιας πολύπλευρης διαδικασίας από την μεριά του καλλιτέχνη, γεγονός που εκ των προτέρων καθιστά πολύ δύσκολη την απομόνωση του έργου αυτού (από τον κριτικό ή τον αναγνώστη) μέσα σε μίαν από τις κατηγορίες που θα μπορούσε να ενταχθεί με βάση κάποια γενικά – και πολλές φορές επιφανειακά – χαρακτηριστικά του. Από την άλλη κάποιου είδους κατατάξεις αποδεικνύονται εξαιρετικά χρήσιμες, κυρίως για την αμεσότερη κατανόηση των διαφορών ανάμεσα στα έργα και την ευκολότερη ταξινόμηση του υλικού.

Στα ποιήματα του Καβάφη, οι μελετητές (αλλά και ο ίδιος ο Καβάφης¹) φαίνεται να διακρίνουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες: τα φιλοσοφικά, τα ηδονικά και τα ιστορικά. Τις περισσότερες φορές όμως, συμβαίνει να λέμε πως ένα ποίημα ανήκει σε μια συγκεκριμένη περιοχή επειδή αυτή είναι πιο χαρακτηριστική ή απλά έχουμε την αίσθηση πως υπερτερεί, ενώ στο ποίημα υπάρχουν στοιχεία που ανήκουν ταυτόχρονα στις δύο ή και στις τρεις αυτές «περιοχές». ² Στην «Ιθάκη», το διανοητικό – διδακτικό στοιχείο βαραίνει σχετικά πολύ περισσότερο απ' ό,τι το ηδονικό ή το ιστορικό. Ο εξωτερικός κόσμος δεν λειτουργεί παρά ως αφορμή για τον ποιητή για να εκθέσει την ανθρώπινη ψυχή και να αφηγηθεί το ταξίδι της. Ο Οδυσσεύς που γυρίζει στην Ιθάκη αφού πέρασε από πλήθος περιπέτειες και κινδύνους, γίνεται σύμβολο ενός αδιάκοπου αγώνα στην πορεία του οποίου ο άνθρωπος πλουτίζει αποκομίζοντας τη γνώση μέσα από καινούριες εμπειρίες, συγκινήσεις, εντυπώσεις, μοναδικές στιγμές.

*«... να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά,
και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,
σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κ' έβενους,
και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής ...»*

Δεν υπάρχει τέρμα στη ζωή, μόνο θέληση για δράση. Το πιο σημαντικό είναι η τεράστια αξία της ατομικής πείρας, η προσπάθεια για την ψυχική ολοκλήρωση.

*«Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι.
Χωρίς αυτήν δεν θάβγαίνες στο δρόμο...»*

¹ Πολίτης 2001, 230.

² Πολίτης 2001, 231-234.

*Έτσι σοφός που έγινες, με τόση πείρα,
ήδη θα το κατάλαβες η Ιθάκες τι σημαίνουν.»*

Ξεκινά κανείς για ένα τέτοιο ταξίδι, μακρύ και δύσκολο, όσο μπορεί καλύτερα προετοιμασμένος, ώστε τα πράγματα να του αποκαλυφθούν. Έτοιμος να αναζητήσει και να δεχθεί τη δική του αλήθεια. Έτοιμος ακόμη να υπακούσει στην ορμή των επιθυμιών του. Όσπου ο φόβος για το άγνωστο αυτό ταξίδι να υποχωρήσει.

*«Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.»*

Αυτές οι σκέψεις, οι προτροπές, τα παραδείγματα που βγαίνουν απ' όλο το ποίημα και που σχεδόν έχουν περάσει στην περιοχή του αποφθέγματος, σαν αλήθειες από χρόνια παραδεκτές, μάς επιτρέπουν να το κατατάξουμε στα «φιλοσοφικά» του Καβάφη. Ο διδακτικός του χαρακτήρας ενισχύεται ακόμη περισσότερο με τη χρήση του δεύτερου ενικού προσώπου.

Στους «Αλεξανδρινούς Βασιλείς» ο λόγος είναι στο τρίτο πρόσωπο προσδίδοντας στην ανάγνωση αφηγηματική χροιά. Το ποίημα αναφέρεται σ' ένα περιστατικό της βασιλείας του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας· μια τελετή κηρύξεως τριών παιδιών της σε βασιλείς. Έχουμε να κάνουμε με ένα ιστορικό ποίημα. Τα πρόσωπα που περιγράφονται είναι αληθινά³ και άμεσα συνδεδεμένα με το ποιητικό υλικό το οποίο συνεχώς τροφοδοτούν. Γι αυτό και μπορούμε να μιλήσουμε με σχετική ασφάλεια για ποίημα ιστοριογενές.⁴

Δέκα στίχοι της δεύτερης στροφής του ποιήματος είναι αφιερωμένοι στην περιγραφική παρουσίαση του Καισαρίωνα. Παρόλο που η περιγραφή είναι περισσότερο ενδυματολογική, εκφράζεται μια συναισθηματική διάθεση. Η κινητοποίηση των αισθήσεων από τη μυρωδιά των λουλουδιών και την ομορφιά των χρωμάτων καθώς και η επιμονή στις λεπτομέρειες δημιουργούν μία μάλλον ερωτική εικόνα:

*«... ντυμένος σε μετάξι τριανταφυλλί,
στο στήθος του ανθοδέσμη από υακίνθους,
η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων,
δεμένα τα ποδήματά του μ' άσπρες
κορδέλες κεντημένες με ροδόχροα μαργαριτάρια.»*

«Ο Καισαρίων», όλο «χάρις κ' εμορφιά» σ' ένα ποίημα ιστορικού χαρακτήρα, γίνεται αφορμή για μετάβαση και στον ηδονικό κύκλο. Με παρόμοιο αριστοτεχνικό τρόπο το ποίημα εισχωρεί και στην περιοχή της φιλοσοφίας.

³ Κλεοπάτρα Ζ', βασίλισσα της Αιγύπτου. απέκτησε τέσσερα παιδιά. Τον Καισαρίωνα (Πτολεμαίο ΙΔ' ή ΙΣΤ'), με τον Ιούλιο Καίσαρα, και με τον Μάρκο Αντώνιο τον Αλέξανδρο «ήλιο», την Κλεοπάτρα «Σελήνη» και τον Πτολεμαίο Φιλάδελο. (51 – 30 ΠΚΕ) βλ. στο: Ντελόπουλος 1978, 64.

⁴ Μία πρόταση για τα ιστορικά ποιήματα του Καβάφη είναι ο περαιτέρω χωρισμός τους σε «ψευδοϊστορικά» (πρόσωπα αληθινά / το ιστορικό υλικό χρησιμοποιείται παραβολικά ή μεταφορικά), «ιστορικοφανή» (εποχή αληθινή / πρόσωπα ψεύτικα), «ιστοριογενή» (αναπαράγουν με πιστότητα το ιστορικό περιστατικό). Περισσότερα βλ. στο Πιερής (2001).

*«... Οι Αλεξανδρινοί έννοιωθαν βέβαια
που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.»*

Κανείς προφανώς δεν πίστευε πως σ' όλα αυτά υπήρχε κάτι το ουσιαστικό. Η αλήθεια δεν βρίσκεται στην επίδειξη. Όσοι αναζητούν την σοφία δεν συνταράσσονται από οίστρους κενόδοξους. Περίεργο όμως! Πως δεν αντιδρούν σ' αυτή την κοροϊδία; Ίσως είναι μάταιο· άλλωστε,

*«... η μέρα ήταν ζεστή και ποιητική,
ο ουρανός ένα γαλάζιο ανοιχτό ...»*

Ο λεπτός, ειρωνικός τρόπος με τον οποίο παρουσιάζει ο ποιητής την ανθρώπινη φύση και η προσεκτική διείδυση στον ψυχολογικό κόσμο των προσώπων στον Καισαρίωνα έρχονται ως επίλογος,

*«... με φάνηκε που εμπρός μου στάθηκαν· ως θα ήσουν
μες στην κατακτημένη Αλεξάνδρεια,
χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη σου,
ελπίζοντας ακόμη να σε σπλαχνιστούν
οι φαύλοι – που ψιθύριζαν το «Πολυκαισαρίη».»*

Τα δύο αυτά ποιήματα κατά κάποιον τρόπο «επικοινωνούν». Στους Αλεξανδρινούς Βασιλείς, είδαμε τον Καισαρίωνα με λαμπρότητα να δοξάζεται. Εδώ βλέπουμε το τέλος του. Η αφετηρία είναι πάλι ιστορική· φαίνεται όμως πως αυτή τη φορά ο ποιητής δεν αρκείται στην περιγραφή. Ο πρεσβύτερος γιος της Κλεοπάτρας τον εμπνέει να τον πλάσει ελεύθερα στο νου του «ωραίο κ' αισθηματικό». Η δύναμη της τέχνης και της φαντασίας διεγείρει έναν ερωτικό αισθησιασμό.

*«Η τέχνη μου στο πρόσωπό σου δίνει
Μιαν ονειρώδη συμπαθητική εμορφιά.»*

Προχωρά ακόμη περισσότερο. Στην τρίτη στροφή (στ. 15) με τη χρήση του δευτέρου προσώπου «πλησιάζει» τον Καισαρίωνα δημιουργώντας την εντύπωση μιας άμεσης επαφής. Μας μεταφέρει στο χρόνο που πραγματοποιείται η επαφή αυτή («χθές τη νύχτα αργά»), ο οποίος υπερισχύει του ευρύτερου ιστορικού χρόνου της ποιητικής αφήγησης.⁵ Δυο λέξεις όμως είναι μέσα στο ποίημα αυτές που τελικά μας παροτρύνουν να το χαρακτηρίσουμε «ηδονικό». Δυο λέξεις που όπως τοποθετούνται αναδύουν ερωτικό πόθο: Η «κάμαρα» και το «επίτηδες». Το συγκεκριμένο προσωπικό περιβάλλον και η ερωτική πρόσκληση.

*«... που χθες την νύχτα αργά, σαν έσβυνεν
η λάμπα μου – άφισα επίτηδες να σβύνει –
εθάρειψα που μπήκες μες την κάμαρά μου ...»*

Και κάτι ακόμη: αυτός ο Καισαρίων – δημιούργημα της ποιητικής τέχνης του Καβάφη – δεν φαίνεται να έχει τίποτε κοινό με τον Καισαρίωνα ως ιστορικό πρόσωπο. Εξάλλου, «στην ιστορία

⁵ Ως ιστορικός χρόνος έμμεσα υποδεικνύεται το 30 π.Χ., όταν κατέλαβε την Αλεξάνδρεια ο Οκταβιανός («μες την κατακτημένη Αλεξάνδρεια») και θανατώθηκε ο Καισαρίων.

λίγες γραμμές βρίσκονται για σένα [για κείνον]», αυτό το «για σένα» όμως είναι ενδεικτικό της ατμόσφαιρας που θα κυριαρχήσει.

Η ερωτική διάθεση στο «Εν τω μηνί Αθύρ», βρίσκεται καλά κρυμμένη μέσα στα φθαρμένα γράμματα της αρχαίας ταφόπετρας. Ορατή μόνο από τους εραστές της λεπτομέρειας και της συμπύκνωσης.

«[ημ]ιν τοις [φ]ίλοις ...»

Ύστερα από τη στατική εικόνα της πέτρας, οι μισοσβησμένες λέξεις προβάλλουν την φανταστική εικόνα της νεανικότητας και της ομορφιάς – «το Κάππα Ζήτα δείχνει | που νέος εκοιμήθη» – για να μας μεταφέρουν τελικά σε μια ατμόσφαιρα αγάπης και αγνότητας:

*«Με φαίνεται που ο Λεύκιος μεγάλως θ' αγαπήθη.
Εν τω μηνί Αθύρ ο Λεύκιος εκοιμήθη.»*

Και το όνομα του Λεύκιου με τον ήχο και το χρώμα του βοηθά να αποκαλυφθεί ένας λεπτός ερωτισμός. Δίχως μεγαλόστομες λέξεις, μ' έναν «μαγικό» σχεδόν τρόπο, περνάμε από την ιστορική αφήγηση στην αποκαλυπτική φαντασία. Ιστορικοφανές⁶ παρ' όλα αυτά θα χαρακτηρίσουμε το ποίημα. Πρώτα γιατί έχει (και το θέλει ο ποιητής να έχει) κρυφά τα σημάδια του ερωτισμού. Έπειτα, ας μην ξεχνάμε πως ο αναγνώστης έχει μπροστά του ένα πλαστό επιτύμβιο μιας δήθεν ταφόπετρας που σκοπό έχει – από μian άποψη – να αναπλάσει μέσω της μνήμης το παρελθόν. Η ποίηση έχει τη δυνατότητα να σώζει περασμένες στιγμές από τη φθορά του χρόνου.

Παράλληλη είναι και η λειτουργία της μνήμης στο Θυμήσου, Σώμα... Η τέχνη μέσω της ανάμνησης διατηρεί άφθαρτο τον φευγαλέο έρωτα, το αβάσταχτο πάθος, εξαγνίζοντάς το. Κρατώντας την αισθητική του ομορφιά πλούσια και συγκινητική, χωρίς το τραγικό συναίσθημα που δοκιμάζει κανείς στην πράξη, όταν γνωρίζει πως όλα αυτά είναι εφήμερα και περνούν. Ο έρωτας και η αναπόλησή του μέσα από την ποίηση είναι συστατικό της δημιουργίας. Μετουσίωση των εμπειριών σε τέχνη: Η μνήμη τροφοδοτεί την έμπνευση και η ερωτική ιστορία γίνεται ποίημα που υπερβαίνει τους περιορισμούς του χρόνου. Σ' ένα από τα σημειώματά του ο Καβάφης μας δείχνει τον τρόπο:

«... Τι σώματα, τι μαλλιά, τι πρόσωπα, τι χείλη! Λίγο έμειναν, και πήγαν· κ' εγώ ο τεχνίτης θάρρεψα πως κάτι έκαμνα φυλάγοντας μian ηχώ. Την οποίαν βρίσκω μικρόν πράγμα και κατά πάσα πιθανότητα άχρηστον. Η ποιητικότητα η μόνη που διάβηκε προχθές εμπρός στα μάτια μου ήταν η εμορφιά των δύο αγοριών. Αυτή εάν φυλλάξει η μνήμη μου και με το επαναφέρει σε καμία στιγμή δημιουργικής συγκινήσεως, ίσως αφήσει μες την τέχνη μου και κάτι από το σύντομο προχτεσινό πέρασμά της.»⁷

Η μνήμη δεν συνιστά μόνο διανοητική λειτουργία. Και το σώμα έχει την ικανότητα να θυμάται και να ανακαλεί. Όχι μόνο αισθήσεις και επιθυμίες του παρελθόντος που εκπληρώθηκαν αλλά και εκείνες που έμειναν ανεκπλήρωτες:

⁶ Βλ. σχετικά προηγούμενη υποσημείωση αρ. 3.

⁷ Σαββίδης 1983, 51.

*«... κ' ετρέμανε μες στην φωνή – και κάποιον
τυχαίον εμπόδιο τις ματαιώσε.
Τώρα που είναι όλα πια μέσα στο παρελθόν,
μοιάζει σχεδόν και στες επιθυμίες
εκείνες σαν να δόθηκαν – ...»*

Η αντιστροφή στην ακολουθία των λέξεων της τελευταίας φράσης (Σώμα θυμήςου...) σε σχέση με τη σειρά που έχουν στον πρώτο στίχο του ποιήματος, φαίνεται να υπογραμμίζει τη σημασία του σώματος ως φορέα αισθησιακών αναμνήσεων και επομένως συν-δημιουργού σ' ένα ασφαλώς «ηδονικό» ποίημα.

Ο τίτλος του επόμενου ποιήματος που θα μας απασχολήσει αναφέρεται στο γνωστό βασιλιά της Περσίας Δαρείο (522 – 486 ΠΚΕ) συμβασιλέα και αδερφό του έγινε μονάρχη. Και οι δύο έπεσαν θύματα της υβριστικής τους φιλοδοξίας.⁸ Τα πρόσωπα και το πολιτικό σκηνικό σ' όλο το ποίημα είναι αυθεντικά εκτός από τον ποιητή Φερνάζη – δημιουργήμα της φαντασίας του Καβάφη – ο οποίος γράφει ένα ιστορικό ποίημα με τίτλο «ο Δαρείος» για να καλοπιάνει το βασιλιά Μιθριδάτη. Όμως την κρίσιμη στιγμή που ο Φερνάζης αγωνιά να καταγράψει τα συναισθήματα που θα είχε ο Δαρείος κατά την «παραλαβή» της βασιλείας, εισβάλλει ο υπηρέτης του με το δυσάρεστο μήνυμα: «Άρχισε ο πόλεμος με τους Ρωμαίους.

Και συνεχίζει ο Καβάφης,

*«Που τώρα ο ένδοξός μας βασιλεύς,[...] μ' ελληνικά ποιήματα ν' ασχοληθεί. [...] Αδημονεί ο
Φερνάζης [...] Τι αναβολή, τι αναβολή στα σχέδιά του.»*

Ο ποιητής Φερνάζης εμπλέκεται τώρα στη δίνη μιας ιστορικής συγκυρίας· σε μια κατάσταση που δεν μπορεί να ελέγξει.

*«Και νάταν μόνο αναβολή πάλι καλά.
Αλλά να δούμε αν έχουμε κι ασφάλεια
στην Αμισό...»*

Τώρα γίνεται πόλεμος. Προέχει η επιβίωση. Ο ποιητής είναι και άνθρωπος και ως τέτοιος πρέπει να καταφέρει να βγει πρώτα από τις δύσκολες αυτές περιστάσεις. Έπειτα, αντιμετωπίζει και τις δυσκολίες του ποιητικού του διλήμματος. Ένα δίλημμα όμως που θα απαντηθεί τελικά μέσα σ' αυτό το νέο ιστορικό σκηνικό.

«...υπεροψίαν και μέθην θα είχαν ο Δαρείος.»

Ο Καβάφης, με το τέχνασμα της καταγραφής της σκέψης του Φερνάζη (ο Καβάφης συνθέτει το ποίημά του με τίτλο Ο Δαρείος· ο ποιητής Φερνάζης το δικό του που τιτλοφορείται «Δαρείος»), δημιουργεί με θεατρικό τρόπο μια ποιητική πλοκή προσώπων, γεγονότων και καταστάσεων, αξιοποιώντας τα ιστορικά στοιχεία, που δίνουν στο ποίημα το ιστορικό του «χρώμα». Ο Φερνάζης μέσα σ' αυτήν την «ατμόσφαιρα» μοιάζει κι αυτός με πρόσωπο ιστορικό. Στο βάθος όμως υποκρύπτει τη φιλοσοφική διάσταση του ποιήματος: Ταλαντεύει τον ήρωά του ανάμεσα στην υπεροψία και την κατανόηση της ματαιότητας των μεγαλείων. Κατά προέκταση προκαλεί

⁸ Σαββίδης 1996, 293.

και τον αναγνώστη να σκεφτεί κριτικά πάνω στο ζήτημα. Ύστερα, πάνω στην κρίσιμη ώρα που ο Φερνάνδης στα σίγουρα θ' ανέβαινε ψηλότερα από τους ομοτέχνους του, τα πράγματα παίρνουν μια απροσδόκητη τροπή. Ο ποιητής ξανά «διαλογίζεται» και καταγράφει τις σκέψεις του.⁹ Τέλος, παρουσιάζεται ως δημιουργός με υψηλή καλλιτεχνική συνείδηση. Παρ' ότι δοκιμάζεται μέσα στη δίνη του πολέμου, συντηρεί και ωριμάζει στο μυαλό του τα ποιητικά του θέματα. Συμπερασματικά, ο Δαρείος, ένα ποίημα που με τη σκηνοθετική παρουσίαση των προσώπων και τη χρήση πολλών προοπτικών επιπέδων¹⁰ καταφέρνει να συνυφάνει ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα με ψυχολογικές λειτουργίες και πνευματικές αναζητήσεις, τοποθετείται και στις δύο περιοχές: την φιλοσοφική και την ιστορική.

«Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.». Ο τίτλος μας δίνει το ιστορικό πλαίσιο: Η αρχαία Αλεξάνδρεια σε μια περίοδο σύγκρουσης ανταγωνιστικών θρησκειών, είκοσι περίπου χρόνια πριν βασιλέψει ο Ιουλιανός και αρχίσει την προσπάθεια αποκατάστασης των ειδώλων.¹¹ Ο Μύρης είναι ένα φανταστικό πρόσωπο. Χριστιανός αυτός, αγαπήθηκε παράφορα από έναν «εθνικό», τον ομιλητή του ποιήματος. Ο Μύρης πεθαίνει και ο θάνατός του «αναγκάζει» τον ομιλητή να παρευρεθεί στην χριστιανική κηδεία του που γίνεται στο σπίτι του.

*«... όλο τάπητες πολύτιμοι
και σκεύη εξ' αργύρου και χρυσού.»*

Η θρησκευτική αντίθεση που εκφράζεται αποτελεί μέρος του ιστορικού χαρακτήρα του Καβαφικού κειμένου. Το ποίημα είναι ιστορικοφανές. Πίσω από το ιστορικό του «ντύμα» όμως αποκαλύπτονται πτυχές της ερωτικής και – ακόμη πιο πίσω – της φιλοσοφικής περιοχής. Ο νεαρός εραστής ήταν για τον ομιλητή ένα ιδιαίτερα σημαντικό και ποθητό πρόσωπο.

*«Και σκεπτόμουν που η συγκεντρώσεις μας κ' η εκδρομές
χωρίς τον Μύρη δεν θ' αξίζουν πια
και σκέπτομουν που πια δεν θα τον δω
στα ωραία κι άσεμνα ξενύχτια μας...»*

Οι θρησκευτικές διαφορές δεν φαίνεται να επηρέαζαν τη σχέση τους.

*«Μα ζούσεν απολύτως σαν κ' εμάς.
Απ' όλους μας πιο έκδοτος στες ηδονές
Ποτέ για τη θρησκεία του δεν μιλούσε...»*

Τώρα όμως μέσα στη χριστιανική ατμόσφαιρα της κηδείας αισθάνεται να πνίγεται· το πιθανότερο είναι πως ο Μύρης δεν του ανήκε ποτέ ολοκληρωτικά. Αυτό το νιώθει τώρα, που βλέπει πόσο «φυσικά» ανήκει στη χριστιανική του οικογένεια.

*«...αισθανόμουν που ενώθη, Χριστιανός,
με τους δικούς του, και που γένομουν< ξέ ν ο ς εγώ, ξέ ν ο ς πολύ· ...»*

Μας φέρνει μ' αυτόν τον τρόπο ο ποιητής μπροστά σε μια εικόνα. Δύο ανθρώπων που αγαπιούνται. Ανήκουν όμως αλλού ο καθένας. Ας πούμε – ένα παράδειγμα για να δούμε

⁹ Τραγική στιγμή. Πρβλ. και τη λαϊκή ρήση «όταν ο άνθρωπος σκέφτεται, ο Θεός 'γέλαει'».

¹⁰ Για τη λειτουργία των χρονικών επιπέδων στο ποίημα βλ. και το κείμενο του Δ.Ν. Μαρωνίτη, «Υπεροψία και μέθη» στο Πιερής 2001, 269 κ.ε.

¹¹ Keeley 2001, 322.

γενικότερα – σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Ίσως η αγάπη να μπορεί να σταθεί πάνω από τη διαφορά. Όσο βαθύτερη είναι η αγάπη αυτή, τόσο το ερώτημα γίνεται πιο οδυνηρό. Γι αυτό και ο ομιλητής του ποιήματος θα προτιμήσει να φύγει και να διατηρήσει στη μνήμη του ανέγγιχτη από κάθε αμφιβολία ή φθορά την αγνή αγάπη του για τον Μύρη. Σαν ιστορικό εμφανίζεται το ποίημα. Εκφράζει όμως μian εντελώς συνειδητή συναισθηματική διάθεση η οποία με πλάγιο τρόπο προσεγγίζει και το χώρο του πνευματικού προβληματισμού. Στα περισσότερα ποιήματα του Καβάφη – και μεταξύ αυτών και όσα είδαμε – συμβαίνει κάτι ανάλογο. Ο ίδιος ο ποιητής σχολιάζει:

«Η ιστορική περιοχή κάποτε προσεγγίζει τόσο την ηδονική (ή αισθηματική), που είναι δύσκολο να κατατάξει κανείς ορισμένα ποιήματά τους. Δύσκολο όχι ακατόρθωτο... Κάθε νέο ποίημα προσθέτει στην περιοχή του κάτι (πότε πολύ, πότε λίγο). Κάποτε ποιήματα εισέρχονται στην περιοχή ως συμπληρώσεις. Κάποτε το φως ενός καινούριου ποιήματος, ελαφρά διαπερνά το ημίφως ενός παλαιότερου (φως στο ένα ποίημα, ημίφως στο άλλο – όχι στον βρόντο αλλά σύμφωνα με προσεκτικότερη ποιητική οικονομία).¹²

Βιβλιογραφία

- Καβάφη Κ.Π. 1980, *Ποιήματα Α' (1896-1918)*, Αθήνα: Ίκαρος»
Καβάφη Κ.Π. 1980, *Ποιήματα Β' (1919-1933)*, Αθήνα: Ίκαρος»
Beaton, R. 1996, *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*, Αθήνα: Νεφέλη.
Βρισμιτζάκης, Γ. 1963, *Το έργο του Κ.Π. Καβάφη*, Αθήνα: Νέα Εστία, 872.
Δημαράς Κ.Θ 1992, *Σύμμικτα, Γ' Περί Καβάφη*, Αθήνα: Γνώση.
Ντελόπουλος Κ., 1978, *Καβάφης, Ιστορικά και άλλα πρόσωπα*, Αθήνα: Ελληνικό Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο.
Πιερός, Μ. (επιμ.), 2001, *Εισαγωγή στην ποίηση του Καβάφη*, Ηράκλειο: «Π.Ε.Κ.»,
Πολίτης Λ., 2001, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήν': ΜΙΕΤ.
Σαββίδης Γ. 1996, *Μικρά Καβαφικά Α' και Β'*, Αθήνα: Ερμής.
Σαββίδης Γ., (επιμ.) 1983, *Καβάφη Κ.Π. Ανέκδοτα Σημειώματα Ποιητικής και Ηθικής*, Αθήνα: Ερμής.

© 2005 Τριαντάφυλλος Μπαταργιάς

¹² Δημαράς, 1992.

